

ominous, portentous, quarrelsome, repellent, repugnant, repulsive, sickening, threatening, troublesome, ugly, unattractive, unsightly, unseemly, unbecoming, unpleasant, unbearable, vile.

Дієслівну групу антонімів становлять: to uglify, to spoil, to mar, to disfigure, to deface, to besmirch, to deform, to deface, to cut up, to injure the appearance of, to render unsightly, to maim, to make ugly, to scar, to scarify, to blemish, to mutilate, to damage, to impair.

Отже, концепт *beauty* в англійській мові має чітку структуру і межі. Поняттєвий аспект концепту дає право стверджувати про раціональне осмислення цього феномену навколишнього світу в англословній спільноті. Основні характеристики концепту пов'язані з властивостями і якостями, які допомагають насолоджуватися навколишнім середовищем, а також краса зовнішня і внутрішня; духовний характер краси; позитивна естетична оцінка.

Перспективним вважаємо подальше уточнення змісту досліджуваного концепту і засобів його мовної репрезентації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н.Д. Истина. Добро. Красота: взаимодействие концептов // Логический анализ языка. Языки эстетики: концептуальные поля прекрасного и безобразного. Москва, 2004. С. 5-29.

2. Виноградов В. А. Классификационные типы в движении // Res Linguistica: сборник статей к 60-летию профессора В. П. Нерознака. Москва: Academia, 1999. – 600 с.

3. Демьянков В. З. Цивилизационные параметры когниции: лингвистика – эстетика – этика – психология – логика // Вопросы когнитивной лингвистики. 2013. № 1. С. 33–47.

4. Карасик В.И. Лингвокультурная концептология : [учебное пособие] / В.И. Карасик, Н.А. Красавский, Г.Г. Слышкин. Волгоград : Парадигма, 2009. 114 с.

5. Можейко М.А. Красота // Новейший философский словарь. Минск. 1999. С. 336-338.

6. Сепир, Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии / Э. Сепир; переводы с англ. Москва: Универс, 1993. 656 с.

7. Longman Dictionary of Contemporary English. Bath : Pitman Press, 1978. 1303 p.

Фандєєва О. В., Хомчак О. Г.

*Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького*

АСОЦІАТИВНО-ВЕРБАЛЬНИЙ ПРОСТІР КОНЦЕПТУ ГОРДІСТЬ

Концепт *гордість* належить до числа основних концептів української мови, називає одну з базових людських емоцій, і тому має багатовікову історію. Етимологічно прикметник *гордий* походить від старослов'янського *грьдъ*.

Лексему *гордість* можна віднести до емоційних концептів, які є об'єктом багатьох лінгвістичних досліджень, зокрема вони представлені в наукових розвідках І. Голубовської, У. Дробішевської, А. Ковріжних, М.В. Піменової, В. Сергієнко, О. Хомчак та ін. Більшість науковців, аналізуючи емоційні концепти, звертаються до фразеологічного, паремійного фонду певної мови, проте дослідники зазначають, що для вивчення особливостей структурування когнітивної моделі емоційних концептів істотне значення має також побудова його асоціативного поля. Попри те, що асоціативні поля належать до вторинних полів у системі мови (оскільки їх складниками є асоціації, що відображають індивідуальний мовленнєвий і життєвий досвід опитуваного), для філолога вони є цінним джерелом інформації щодо національно-мовних уявлень українців про гордість як однієї з базових людських емоцій.

Мета статті – змодельовати асоціативно-вербальний простір та асоціативне поле концепту *гордість* шляхом систематизації когнітивних ознак, виділених на основі асоціативного експерименту.

Асоціативний експеримент полягає в тому, що кожному інформанту пропонувалося дати асоціативну реакцію на слово-символ *гордість*. Слова-реакції підраховують і розміщують за спадом частот. Крім того, реакції групують за окремими когнітивними ознаками. Таким чином, утворюється асоціативне поле концепту.

Асоціативний експеримент відбувався серед студентів 1-4 курсів денної та заочної форми навчання філологічного факультету Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. В експерименті приймали участь 500 студентів.

Асоціативне поле концепту після обробки результатів прийняло такий вигляд:

Гордість (500):

почуття 44; честь 18; кохання 14; впевненість, я 11; гідність 10; досягнення, людина 9; повага, радість 8; діти, родина 7; Батьківщина, висота, гріх, перемога, самооцінка, сила 6; впертість, дівчина, пиха, принципи, щастя 5; велич, мати, незалежність, пихатість, порок, риса характеру, розум, самозакоханість 4; вада, великої про себе думки, вміння, впевненість, дівоча, душа, жінка, за рідних, індивідуальність, країна, майбутнє, мова, образа, орел, пишатися собою, піднесення, самовпевненість, скеля, слава, характер 3; батьки, високо тримати голову, вишиванка, відчайдушність, воля, дурість, егоїзм, захист, звання, зневага, навчання, небо, незламність духу, пишатися, підвищення, повага до себе, погана якість, почуття позитивного, пошана, самостійність, сміливість, тіло, чесність, успіх 2; акуратність, амбіції, багатство духовне, байдужість, батьки, близькі люди, брат, бути на голову вище інших, висновок, висока думка про себе, висока самооцінка, високе «я», виховання, вище ніс, відвага, відступ, віра в майбутнє, втрачене кохання, вчинки, гарна статура, гарний настрій, гідна людина, голова, гордість за країну, дворянин, Денис, держава, дивовижна мить, диплом, добре здані екзамени, добро, доброта, достаток, МДПУ, друзі, духовне страждання, Євро 2012, єдність, життя, за всіх, завзятість, завищена самооцінка, задирати носа, задоволення, захоплення, звеличення, здобуток, здоров'я, зізнання, зло, зроблена праця, зухвалість, Іван, інколи погано, коріння, краса, краса душі, кремень, кривда, любов до рідних, люди, людська риса, людський стан, малювання, Маріуполь, медаль, мета, місто, могутній, мої діти, мої рідні, моя, мрія, мудрість, мужність, мука, наглість, надмірність, найважливіші почуття, найцінніше, написання поезії, народ, національне

досягнення, нація, небезпечне почуття, негатив, недолік, недоступність, недруг, незаплямоване полотно, непорочність, непохитність, неприступність, неприязнь, нерухомість, один з гріхів, осанка, павич, підйом, піднята голова, поведінка людини, погана якість, позиція у житті, популярність, посмішка, пошана, правильність в поведінці, праця, предки, приниження, пряма спина, радість за досягнення дитини, риса, різкість, розкутість, розум, руйнівна сила, Русь, самодостатність, самоповага, самореалізація, самотність, сварка, світле, своя точка зору, сестра, сила волі, сила волі, сила духу, символи, син, скарб, Скарлет, слабкість, слава, смуток, собака, сокіл, сонце, стабільність, стан душі, стипендія в руках, стрижень, сумарність, сутність, сухість, таємниця, тато, твердість, терпіння, тяжкий характер, Україна, українець, університет, холодне серце, хоробрість, цінність, чванство, чисте, шанобливе ставлення до людини, шляхетність, щедрість, щирість, щось величне, якість приємне відчуття, якість 1; відмов 0.

За допомогою методу когнітивної інтерпретації ми представляємо мовні одиниці у вигляді набору когнітивних ознак, розташованих в порядку убунання їх частоти:

- характеризує якості людини 137 (честь 18, впевненість 11, гідність 10, самооцінка 6, впертість 5, пиха 5, пихатість 4, самозакоханість 4, великої про себе думки 3, вміння 3, впевненість 3, індивідуальність 3, пишатися собою 3, самовпевненість 3, високо тримати голову 2, відчайдушність 2, егоїзм 2, зневага 2, повага до себе 2, самостійність 2, сміливість 2, чесність 2, акуратність 1, байдужість 1, висока думка про себе 1, висока самооцінка 1, відвага 1, вчинки 1, доброта 1, завзятість 1, завищена самооцінка 1, задирати носа 1, зухвалість 1, кремій 1, мудрість 1, мужність 1, наглість 1, надмірність 1, недоступність 1, непорочність 1, непохитність 1, неприступність 1, поведінка людини 1, позиція у житті 1, популярність 1, правильність в поведінці 1, різкість 1, розкутість 1, самодостатність 1, самоповага 1, своя точка зору 1, сила волі 1, сила волі 1, слабкість 1, твердість 1, терпіння 1, хоробрість 1, чванство 1, шанобливе ставлення до людини 1, шляхетність 1, щедрість 1, щирість 1).

- співвідношення з абстрактними поняттями 116 (почуття 44, кохання 14, повага 8, принципи 5, незалежність 4, риса характеру 4, піднесення 3, слава 3, характер 3, звання 2, пишатися 2, почуття позитивного 2, пошана 2, амбіції 1, бути на голову вище інших 1, висновок 1, виховання 1, відступ 1, віра в майбутнє 1, втрачене кохання 1, єдність 1, за всіх 1, людська риса 1, мрія 1, найважливіші почуття 1, пошана 1, руйнівна сила 1, стабільність 1, сутність 1, таємниця 1, холодне серце 1, цінність 1, якість 1).

- зв'язок з родиною, близькими людьми 56 (я 11, людина 9, діти 7, родина 7, мати 4, за рідних 3, батьки 3, близькі люди 1, брат 1, друзі 1, любов до рідних 1, мої діти 1, мої рідні 1, моя 1, предки 1, радість за досягнення дитини 1, сестра 1, син 1, тато 1).

- викликає позитивні емоції 42 (досягнення 9, радість 8, перемога 6, сила 6, щастя 5, воля 2, захист 2, задоволення 1, захоплення 1, якість приємне відчуття 1, посмішка 1).

- позначення непроцесуальної ознаки 37 (велич 4, розум 4, вада 3, гарний настрій 1, держава 1, дивовижна мить 1, добро 1, звеличення 1, здоров'я 1, зло 1, коріння 1, краса 1, кривда 1, люди 1, могутній 1, найцінніше 1, народ 1, нація 1, недолік 1, незаплямоване полотно 1, риса 1, світле 1, символи 1, смуток 1, сумарність 1, сухість 1, українець 1, чисте 1, щось величне 1).

- викликає негативні емоції 30 (гріх 6, порок 4, образа 3, дурість 2, погана якість 2, високе «я» 1, інколи погано 1, мука 1, небезпечне почуття 1, негатив 1, недруг 1,

неприязнь 1, один з гріхів 1, погана якість 1, приниження 1, самотність 1, сварка 1, тяжкий характер 1).

- взаємодія з досягненнями людини 21 (навчання 2, підвищення 2, успіх 2, дворянин 1, диплом 1, добре здані екзамени 1, достаток 1, здобуток 1, зроблена праця 1, малювання 1, медаль 1, мета 1, написання поезії 1, національне досягнення 1, праця 1, самореалізація 1, слава 1, стипендія в руках 1).

- співвідношення з духовним станом людини 14 (душа 3, незламність духу 2, багатство духовне 1, вище ніс 1, гідна людина 1, духовне страждання 1, краса душі 1, людський стан 1, піднята голова 1, сила духу 1, стан душі 1).

- співвідношення зі статтю людей 11 (дівчина 5, дівоча 3, жінка 3).

- зв'язок з простором 11 (висота 6, країна 3, небо 2).

- зв'язок із Батьківщиною 8 (Батьківщина 6, Україна 1, гордість за країну 1).

- зв'язок з тваринами 7 (орел 3, павич 1, собака 1, сокіл 1, стрижень 1).

- зв'язок із анатомічними термінами 6 (тіло 2, гарна статура 1, голова 1, осанка 1, пряма спина 1).

- зв'язок з місцем 6 (МДПУ 1, Маріуполь 1, місто 1, Русь 1, університет 1).

- зв'язок з предметами 5 (скеля 3, нерухомість 1, скарб 1).

- позначення незосередженого стану 4 (майбутнє 3, зізнання 1).

- зв'язок з конкретними людьми 2 (Денис 1, Іван 1).

- зв'язок з життєвими подіями 2 (Євро 2012 1, життя 1).

- зв'язок з національним одягом 2 (вишиванка 2).

- зв'язок із літературними героями 1 (Скарлет 1).

- зв'язок з космічним простором 1 (сонце 1).

- розумові якості 1 (розум 1).

- зв'язок із напрямом руху 1 (підйом 1).

Всього виділено 21 когнітивна ознака, яка організує польову структуру концепту *гордість*:

Ядро: *характеризує якості людини 137; співвідношення з абстрактними поняттями 116.*

Навокоядерна зона: *зв'язок з родиною, близькими людьми 56; викликає позитивні емоції 42; позначення не процесуальної ознаки 37.*

Ближня периферія: *викликає негативні емоції 30; взаємодія з досягненнями людини 21.*

Дальня периферія: *співвідношення з духовним станом людини 14; співвідношення зі статтю людей 11; зв'язок з простором 11; зв'язок із Батьківщиною 8; зв'язок із анатомічними термінами 7; зв'язок з місцем 6; зв'язок з предметами 5; позначення незосередженого стану 4; зв'язок з конкретними людьми 3.*

Крайня периферія: *зв'язок з життєвими подіями 2; зв'язок з національним одягом 2; зв'язок із літературними героями 1; зв'язок з космічним простором 1; розумові якості 1; зв'язок із напрямом руху 1.*

Проаналізувавши реакції респондентів, можна дійти висновку, що найбільша кількість реакцій стосується якостей людини, що підтверджує те, що *гордість* належить до концептів характеру. Значна кількість опитуваних асоціює *гордість* з поняттями честі, впевненості, гідності. Це свідчить про те, що саме ці ознаки у свідомості українців найбільше співвідносяться з поняттям «гордість». Наявність великої кількості

одиночних реакцій свідчить про неоднорідність і багатство смислових складників концепту.

Отже, концепт *гордість* у національному мовному просторі має багатогранний вияв і посідає важливе місце у свідомості нашого народу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу // Монографія. 2-е вид., випр. і доп. К.: Логос, 2004. 284 с.

2. Дробішевська У. Концепт "щастя" в українській і польській фразеології // Етнос і культура. 2011-2012. № 8-9. С. 125-130.

3. Коврижных А. Концепт «гордость» в современной российской публицистике (на материале национального корпуса русского языка). Режим доступа: <https://journals.susu.ru/lcc/article/view/90/35>.

4. Пименова М. В. Душа и дух: особенности концептуализации. Кемерово: ИПК "Графика", 2004. 386 с.

5. Сергієнко В. Л. Концепт *pride/гордість* у англійській національній свідомості (за романом Р. Олдінгтона "Смерть героя") // Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Сер. : Філологічна. 2010. Вип. 14. С. 174-179.

6. Хомчак О. Асоціативно-вербальна модель концепту *кохання* / О. Хомчак, І. Абрамович // *Filologia, sociologia i kulturoznawstwo. osiągnięcia naukowe, rozwój, propozycje* (29.09. 2016 – 30.09. 2016). – Warszawa. – С. 32-33.

Хомчак О.Г., Яковлєва Я.В.

*Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького*

СЕМАНТИЧНІ ОЗНАКИ НОМІНАТИВНОГО ПОЛЯ КОНЦЕПТУ ГРОЗА

Актуальність нашої наукової розвідки зумовлена інтересом сучасного мовознавства до проблеми відображення в мові основних концептів національної концептосфери; важливістю розробки лінгвокогнітивної методики дослідження та опису мовної свідомості, у тому числі й колективної; необхідністю застосування експериментальних методів вивчення концептів.

Метою статті є репрезентація мовних засобів вираження концепту *гроза*, що є значущим для розуміння ментальних процесів, які відбуваються при сприйнятті, осмисленні і, отже, пізнанні дійсності людиною.

Багато явищ природи людина сприймає без особливих емоцій. Однак, поділяємо емоційні роздуми М. Колодко, якій вважає що "жодну людину не залишає байдужою гроза, коли небо розсікають сліпучі блискавки, а повітря тремтить від могутніх ударів грому. Цей прояв стихії викликає в нас змішане почуття подиву, захоплення і навіть страху. А уявляєте, які думки виникали під час грози у наших забобонних пращурів?" [3].